

Předpokládané strategické změny ve vojenství a jejich ekonomický rozměr

Vývoj mezinárodních vztahů v posledních letech vyprovokoval pozornost vědecké, politické, ekonomické a další odborné komunity k vyjadřování názorů na různé části představ o budoucí bezpečnosti v Evropě a ve světě. Konala se řada jednání, seminářů, konferencí, byly přijaty mezinárodněprávní dokumenty (např. Partnerství pro mír), vytvořily se nové mezinárodní organizace (NACC-North Atlantic Cooperation Council).

Prohloubila se nejen výměna názorů mezi politiky, diplomaty a vojáky dřívějších proti sobě stojících aliancí, ale i charakter možného použití vojenské síly a vojenských organizací. Při různých příležitostech jsou rozvíjeny představy o budoucí podobě bezpečnostní oblasti, o mechanismech (způsobech), kterými je chráněn mír a kterými by mělo být zabráněno rozdmýchání mezinárodního konfliktu.

Orientace ve všech aktivitách a odhalení směrů, trendů a tendencí, těch skutečných, a ne zdánlivých, představuje složitou práci s informacemi, vyžaduje používání vědeckých metod a současně má charakter interdisciplinárního přístupu. Zevšeobecnování informací je složité a záleží na účelu, pro který je uskutečňováno. Traumatem této činnosti je vědomí neúplnosti informací a jejich nepřesnosti.

Na základě vyjasnění chápání pojmů *bezpečnost* a *obrana* budu dokumentovat souvislosti mezinárodních vztahů a vojenského umění, které vyústí ve formulování předpokládaných strategicky významných změn v oboru vojenství. Tyto skutečnosti doprovodím komentářem o některých rysech ekonomické dimenze procesů.

Bezpečnost a obrana

Bezpečnost a obrana jsou pojmy z oblasti mezinárodních vztahů a vojenství, geopolitiky, společenských a vojenských věd. **Bezpečnost vyjadřuje stav, který zajišťuje perspektivní přežití státu, jeho nezávislost a trvalý rozvoj, životy občanů.** Znamená, že životní zájmy občanů a státu jsou účinně podporovány a zabezpečovány proti vnějším i vnitřním ohrožením, a to jak skutečným, tak možným nebo předpokládaným. Obrana je jak druhem bojové činnosti, tak v druhém významu slova souhrnem opatření k účelnému způsobu prostorového rozmístění a použití sil, využití bojových možností výzbroje, techniky a terénu, organizovaných s cílem odrazit útok protivníka.

V Evropském společenství, ale i v jiných odborných kruzích, se začíná místo pojmu *bezpečnost* používat pojem *stabilita*. Nejde o náhodu. Jestliže přijmeme historicky podloženou tezi o nepřetržitých změnách v mezinárodních i vnitřních vztazích, které mají souvislost s bezpečností, pak je skutečností, že každá akce vyvolá časově opožděnou reakci opačného směru k zachování rovnovážného stavu. Tato reakce je novou akcí a mechanismus je v podstatě nekonečný. **Stabilita je okamžitý stav dynamické rovnováhy určitého systému, kdy výkyvy nepřesahují předpokládané a povolené odchylky.**

U bezpečnosti i stability můžeme podle subjektu, k němuž je vztahována, rozlišovat rovinu: osoby, obce, teritoria (podle správního nebo vojenského členění), státu, skupiny států, kontinentu ap. V našich úvahách jde o úroveň státu a výš.

Obrana je tedy činnost, která (utváří) uskutečňuje bezpečnost při jejím konkrétním ohrožení; je tedy pojmem sémanticky podřízeným bezpečnosti.

Během roku 1994 byla vypracována první verze projektu „Bezpečnostní politika České republiky“. Jedním z jeho přínosů je srovnávací analýza terminologie používané ve státech NATO a doporučení k používání pojmů. V analyticko-prognostické části byla formulována základní východiska tvorby komplexní koncepce bezpečnostní politiky ČR. Integrovaný pojetí dokumentuje nadresortní přístup, zahrnující působnosti ministerstva zahraničních věcí, obrany a vnitra, tomu odpovídající nadresortní pracovní tým.

Bezpečnostní politika ČR je kvalitativně vyšší kategorií než její jednotlivé dílčí politické komponenty, přitom se o ně opírá, syntetizuje je a zpětně modifikuje. Komponenty jsou zahraniční politika ČR, vojenská politika ČR, politika vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti ČR, hospodářsko - průmyslová politika, ekologická politika a finanční politika ČR v oblasti bezpečnosti a obrany státu. Projekt navrhl vypracování dvou hlavních dokumentů:

- Strategie bezpečnosti ČR,
- Bílou knihu o bezpečnosti a obraně ČR.

Vycházel z vyhodnocení rizik a ohrožení ČR, existence mezinárodních smluv a dohod a zejména finančních zdrojů na rozvoj systému obrany státu, vnitřní bezpečnosti a vnitřního pořádku.

Předpokládané strategické změny ve vojenství

Česká republika samostatně rozvíjí vědní oblasti na podporu státní politiky a její součástí - bezpečnostní politiky. Při vypracování analytických materiálů v oblasti vojenství byly vytypovány následující strategicky významné změny:

- ▲ Od národní k internacionální úrovni rozvoje vojenského umění (zahrnuje vojenskou strategii, operační umění a taktiku); změna vychází z předpokládaného vzniku *světových a kontinentálních spojených ozbrojených sil*.
- ▲ Od přípravy pro bojové použití vojenských sil k převažující přípravě na účast v *činnostech jiných než válka*. Již nyní převažuje akutnost nevojenských ohrožení bezpečnosti (organizovaný zločin, migrace, vojenské mise ap.) nad vojenskými.
- ▲ Od povinné vojenské služby k profesionální. Plnění vojenských úkolů budou zajišťovat nižší početní stavy vojsk, proto je zahájena etapa výstavby profesionálních organizačních prvků včetně celých armád.
- ▲ Od nižší k vyšší racionalitě a efektivnosti při zajištění bezpečnosti a obrany. Zavádění výsledků vědy a techniky v materiální i nemateriální oblasti bude nahrazovat snižování materiálních, finančních, lidských aj. zdrojů.

Souhrnně lze očekávat počátek přerodu vojenství od agresivní podstaty řešení politických sporů k preventivnímu a mírovému řešení krizových situací.

Dlouhodobé vize, které jsou bez širšího zdůvodnění uvedeny v předchozím textu, se budou naplňovat v tempu a kvalitě podle skutečných ekonomických zdrojů. Ekonomika je limitující jak ve směru vytváření zdrojů, tak jejich spotřeby. Nechci orientovat pozornost na všechny parciální části ekonomiky očekávaných procesů. Zůstanu u hlavních rovin filozoficko-ekonomické části strategické úrovně.

Náklady na existenci bezpečnostních struktur jsou hrazeny daňovými poplatníky. Ti očekávají snížení primárních nákladů na vojenské síly, posílení pocitu osobní bezpečnosti (zvýšení výdajů na vnitřní pořádek a bezpečnost) a využití daní pro řešení otázek životního prostředí, sociálních, zdravotních a důchodových problémů.

- Lze očekávat, že strategické změny vojenství budou provázeny následujícími makroekonomickými rozměry.
- Tendence k evropské integraci vojenských struktur včetně projektu Partnerství pro mír znamená vyčleňování stále větší části rozpočtových prostředků ve prospěch nadnárodních vojenských organizací, a to většinou na úkor vnitřních potřeb zajištění obrany. Důsledek špičkových technologií, údržby a provozování náročné vojenské techniky se bude promítat i do vytváření *vícenárodních organizačních struktur* a v jejich společném financování (strategické letectvo, raketové vojsko ap.).
- Použití vojsk v činnostech jiných než válka ve svém důsledku představuje úsporu prostředků za vedení a důsledky bojové činnosti, ale současně představuje počáteční vícenáklady spojené s nezbytnou strukturální reorganizací a změnou výcviku i přípravy vojsk.
- Profesionální armáda je při stejných početních stavech vždy nákladnější. Přenesení některých obranných povinností na občany umožňuje dosažení úspor.
- Při nižší úrovni vojenských rizik je možné očekávat modernizaci konvenční vojenské techniky, materiálů a rozvoj informačních technologií, které budou využitelné rovněž v civilní praxi. Problémem bude konverze zbrojního průmyslu a nadnárodní kooperace.

* * *

Bezpečnost a obrana v současné době představují jiný souhrn problémů, než tomu bude v nejbližší budoucnosti. Již nyní musí být přijímána opatření, která existenci budoucího stavu umožní. Proto je rozvíjena prognostická činnost, která na základě časových řad charakterizujících vývoj jevů od minulosti do současnosti se snaží predikovat významné prvky budoucího stavu. Na základě těchto informací, jsou-li dostatečně hodnověrné, přijímá praktická politika a ekonomická oblast opatření pro cílové řízení společnosti.

V příspěvku byly diskutovány výrazné generalizované strategické změny vojenství a jejich makroekonomický rozměr. V závěru dovoluji ještě vyšší stupeň generalizace, směřující k heslovitému vyjádření vize budoucnosti, bezpečnosti a obrany, která bude obsahově a ekonomicky zabezpečována: věda - integrace - kooperace - profesionalita.